

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ГРАМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ КУРСАНТАМИ ВІЙСЬКОВОГО ВУЗУ

THE USE OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF STUDYING ENGLISH GRAMMAR BY CADETS OF MILITARY HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Стаття присвячена одній з актуальних проблем використання інтерактивних технологій під час вивчення граматики англійської мови курсантами вищих військових навчальних закладів. У статті підкреслюється, що важливим компонентом комунікативної компетенції є лінгвістична компетенція, зокрема, граматична компетенція, яка має на увазі здатність індивіда комунікативно-доцільно і ситуативно-ініціативно користуватися іншомовними граматичними знаннями, навичками і вміннями з метою адекватної реалізації своєї мовної поведінки в процесі спілкування. Також оговорюється, що іншомовне спілкування створює підґрунтя для комунікативного бікультурного розвитку курсанта. Наголошується, що під час навчання іноземної мови у військовому вузі нерідко має місце формальний рівень представлення функцій, змісту і форм граматичних явищ, що не сприяє реалізації поставленої мети оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією. У статті розглядаються особливості використання інтерактивних форм навчання, які призводять до пробудження у курсантів інтересу; ефективного засвоєння навчального матеріалу; самостійного пошуку шляхів і варіантів вирішення поставленого навчального завдання. Зокрема, зазначено, що суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес організований таким чином, що практично всі курсанти виявляються втягнутими в процес пізнання, вони мають можливість розуміти і реагувати з приводу того, що вони знають і думають. Спільна діяльність у процесі пізнання, освоєння навчального матеріалу означає, що кожен вносить свій особливий індивідуальний внесок, йде обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. Підкреслюється, що основними складниками інтерактивних уроків є інтерактивні вправи та завдання, які виконуються курсантами. Наголошується, що важлива відмінність інтерактивних вправ і завдань від звичайних полягає в тому, що, виконуючи їх, курсанти не тільки і не стільки закріплюють уже вивчений матеріал, скільки вивчають новий. Висвітлюються цілі та рівні сформованості досліджуваного явища.

Ключові слова: іншомовна комунікативна компетенція, граматична компетенція,

інтерактивні технології, грамика, мовна поведінка, інтерактивні вправи.

The article is devoted to the one of the current problems of using interactive technologies in the process of studying English grammar by cadets of higher military educational establishments. The article emphasizes that an important component of communicative competence is linguistic competence, in particular, grammatical competence, which implies the ability of the individual to use grammatical knowledge, skills and abilities communicatively aimed and situationally initiative in the process of communication with one another. It is also mentioned that foreign language communication provides a basis for communicative bicultural development of cadets. It is emphasized that during the teaching of a foreign language in a military higher educational establishment, there is often a formal level of presentation of functions, content and forms of grammatical phenomena, which does not contribute to the goal of mastering a foreign language communicative competence. The article deals with the peculiarities of using interactive forms of learning which lead to the arousal of cadets interest, effective assimilation of educational material, independent search for ways and options for solving the task. In particular, it is stated that the essence of interactive learning is in the point that the educational process is organized in such a way that practically all cadets find themselves involved in the process of cognition, they have the opportunity to understand and react regarding what they know and think. Joint activity in the process of cognition and development of educational material means that everyone makes their own individual contribution, there is an exchange of knowledge, ideas, ways of activity. It is emphasized that the main components of interactive lessons are interactive exercises and tasks performed by cadets. It is also emphasized that the important difference between interactive exercises and ordinary tasks is in the point that cadets, who complete them, are not only and not so much fixed on the already learned material, they learn new. The goals and levels of formation of the studied phenomenon are highlighted in the article.

Key words: foreign language communicative competence, grammatical competence, interactive technologies, grammar, language behavior, interactive exercises.

УДК 37. 211.24
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-18-3-5>

Гузініна Т.В.,
ст. викладач кафедри іноземних мов
Національної академії
Національної гвардії України

Постановка проблеми. У системі нелінгвістичної освіти в програмі «Англійська мова професійного спілкування» комунікативну компетенцію виділяють як пріоритетну. Важливим компонентом комунікативної компетенції є лінгвістична компетенція, зокрема, граматична компетенція, яка має на увазі здатність індивіда комунікативно-доцільно і ситуативно-ініціативно користуватися іншомовними граматичними знаннями, навичками і вмін-

нями з метою адекватної реалізації своєї мовної поведінки в процесі спілкування.

У сучасній методиці викладання іноземної мови описані різноманітні методи, спрямовані на розвиток комунікативної компетенції (С. Пасов, І. Бім, Г. Китайгородська і ін.). Разом із тим під час навчання іноземної мови у військовому вузі нерідко має місце формальний рівень представлення функцій, змісту і форм граматичних явищ

з подальшим механічним відпрацюванням їх у таких текстах, що не сприяють реалізації поставленої мети – оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією. Це негативно позначається на загальному рівні мовної підготовки курсантів, рівні сформованості їхньої граматичної компетенції.

В обставинах, що склалися, виникає потреба в розробці методики навчання курсантів нелінгвістичних спеціальностей англійської мови, зокрема, її граматичної сторони. Аналіз науково-методичної літератури показав, що інтерактивні форми роботи є мало використаним резервом у навчанні курсантів англійської граматики. Але саме такі форми дають змогу опанувати значення і функції граматичного явища на основі використання можливостей мимовільної пам'яті й уваги. Інтерактивні форми роботи створюють умови для введення в процес навчання ситуацій реального спілкування, за допомогою яких курсанти навчаються і прагнуть вирішувати реальні або уявні завдання.

Мета статті – узагальнення методик навчання курсантів нелінгвістичних спеціальностей граматичної сторони мови на основі інтерактивних форм роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою дослідження є роботи з проблем навчання граматичної сторони мови (Г. Анісімов, В. Капінос, М. Кеніг Г. Хельбіг, Б. Лапідус, М. Львів, Д. Розенталь, Г. Фомічова, Г. Функ, Р. Шмідт); праці з проблем викладання іноземних мов (І. Бім, Н. Гальскова, П. Гурвич, Г. Китайгородська, Є. Пасов, Г. Рогова, А. Шамова та ін.); концептуальні ідеї методики викладання іноземних мов у немовних ВНЗ (О. Артем'єва, Н. Васильєва, Е. Комарова, О. Шамаєва); теорія комунікативної компетенції (В. Сафонова, Е. Тіхомірова, Г. Трофімова та ін.); теорії ігрового і інтерактивного навчання (І. Абрамова, Н. Анікєєва, Н. Борисова, Д. Кавтарадзе, Л. Петровська, В. Платов, В. Рибальський, А. Смолкін, К. Фопель, Т. Чепель, С. Шамаков та ін.); положення комунікативного підходу в теорії і методиці викладання іноземних мов (І. Ворожцова, Н. Гальскова, Е. Глібова, Г. Китайгородська, Є. Пасов, В. Рижов, В. Сафонова, Е. Соловова, Г. Трофімова та ін.); особистісно-орієнтованого підходу в навчанні (Н. Алексєєв, Ш. Амонашвілі, М. Викуліна, В. Серіков, І. Якиманська та ін.); компетентнісного підходу (К. Безукладников, І. Зимня, Е. Поршнева, В. Сафонова, Т. Серова та ін.).

Виклад основного матеріалу. Встановлено, що традиційні методи навчання іноземної мови, які передбачають засвоєння знань у штучних ситуаціях, не задіюють ті важелі, які мають сприяти посиленню мотивації до спілкування іноземною мовою і використовувати можливості мимовільної пам'яті. Тому проблема навчання іноземних мов у військових вузах вимагає аналізу мовно-розумо-

вої діяльності з принципових позицій. «Інтенсивні» методики в цьому контексті становлять найбільший інтерес: ідея творчого ставлення і використання методів активізації резервних можливостей особистості під час навчання граматичної сторони мови доцільна. Так, узагальнюючи тенденції розвитку системи мовної освіти, можна стверджувати, що не старанність, а ініціативність висувається на перший план умовами сучасного життя, оскільки така риса особистості може гарантувати успіх у житті, мобільність, готовність до вирішення різного роду проблем. На думку вчених, ініціативність необхідно цілеспрямовано, послідовно формувати. Креативність є складником ініціативності, оскільки припускає знаходження і винахід неординарного способу виходу із ситуації. Ключовими принципами є принципи взаємодії, активності курсантів, опори на груповий досвід, обов'язкового зворотного зв'язку між викладачем і курсантами. У разі комунікативно-творчого підходу зростає необхідність спонтанних змін, виходячи з нових умов, що виникають у процесі живого спілкування. Організація подібного сценарію спілкування можлива у разі використання інтерактивних форм навчання. За лінгводидактичним словником, інтерактивне навчання – це навчання, побудоване на взаємодії учня з навчальним середовищем, яке служить джерелом засвоєного досвіду. Порівняно з традиційним в інтерактивному навчанні іншого характеру набуває взаємодія викладача і курсантів, ініціатива навчання передається курсанту. Має місце більш тісний зв'язок між викладачем та курсантом.

Завданнями інтерактивних форм навчання є: пробудження у курсантів інтересу; ефективне засвоєння навчального матеріалу; самостійний пошук шляхів і варіантів вирішення поставленого навчального завдання (вибір одного із запропонованих варіантів або знаходження власного варіанту і обґрунтування рішення); заохочення взаємодії між курсантами, терпимості до будь-якої точки зору; стимуляція командної діяльності, поваги гідності та права на свободу слова; формування у курсантів думок; формування життєвих і професійних навичок; вихід на рівень усвідомленої компетентності курсанта.

Досить ефективно використовуються такі інтерактивні форми, як: «круглий стіл» (дискусія, дебати), «мозковий штурм» (брейнсторм, мозкова атака), ділові та рольові ігри, case study (аналіз конкретних ситуацій, ситуаційний аналіз), майстер-клас тощо. У ході підготовки заняття на основі інтерактивних форм навчання перед викладачем стоїть завдання вибору найбільш ефективної форми навчання для вивчення конкретної теми, відкривається можливість поєднувати кілька методів навчання для вирішення проблеми, що сприяє кращому осмисленню курсантів.

Аналіз методичних публікацій, присвячених навчанню граматичної сторони мови у військовому вузі, показав, що інтерактивні форми роботи не досить використовуються в процесі навчання. Загалом, пропонується навчання граматики, а не граматичної сторони мови. За традиційного навчання спостерігається одноманітність граматичних форм, які використовуються курсантами, уподібнення структур іноземної мови структурам рідної мови, наприклад, переважного живання структур у безособовій формі ("like" – «мені подобається», "want" – «хотілося б», "seem" – «мені здається...»). Мова курсантів не емоційна, не виразна, не використовуються емоційно забарвлені граматичні конструкції.

Грамматична компетенція, за визначенням дослідників, передбачає, по-перше, знання способів вираження граматичних значень (роду, числа, відмінка, особи, часу і т. п.); по-друге, знання правил розгортання основних синтаксичних конструкцій, структурних схем пропозиції; по-третє, певний ступінь оволодіння лінгвістичним кодом мови (знання вокабуляра, правил вимови, орфографії і словотвору). Методика навчання граматичної сторони мови на основі використання інтерактивних форм роботи ставить собі за мету розвиток граматичної компетенції для вирішення завдань мовного спілкування. Для досягнення мети необхідно вирішення низки завдань: зняття бар'єрів, створення атмосфери довіри, сприяння підтримці позитивної мотивації, виклик ініціативи, підтримка та розвиток уваги, концентрації, уяви і фантазії. Всі ці властивості і характеристики є складовими компонентами в складі граматичної компетенції. Принцип діалогізації має на увазі не формальне дотримання сценарію, а обов'язкову імпровізацію відповідно до ситуації. Суть сценарію полягає у виклику ініціативи курсанта і створенні дефіциту інформації для самостійного пошуку відповіді і прояву ініціативи.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес організований таким чином, що практично всі курсанти виявляються втягнутими в процес пізнання, вони мають можливість розуміти і реагувати з приводу того, що вони знають і думають. Спільна діяльність у процесі пізнання, освоєння навчального матеріалу означає, що кожен вносить особливий індивідуальний внесок, іде обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. Причому відбувається це в атмосфері доброзичливості і взаємної підтримки, що дає змогу не тільки отримувати нове знання, а й розвиває саму пізнавальну діяльність і навички взаємодії, переводить її на більш високі форми кооперації і співробітництва. Основними складниками інтерактивних уроків є інтерактивні вправи та завдання, які виконуються курсантами. Важлива відмінність інтерактивних вправ і завдань від

звичайних полягає в тому, що, виконуючи їх, учні не тільки і не стільки закріплюють уже вивчений матеріал, скільки вивчають новий.

Різноманітні підручники пропонують різні комплекси вправ для більш успішного засвоєння учнями граматичних явищ, але на практиці ми часто стикаємося з тим, що кожен педагог розробляє додаткові вправи, завдання, використовує ігрові моменти, придумує додаткові схеми, щоб доступніше пояснити граматичне правило, а потім і закріпити отримані знання. Так, початок заняття є одним з його важливих етапів, багато в чому визначаючи його успіх. Як кажуть англійці: *A good beginning makes a good ending*. Регулярне, цілеспрямоване проведення warm-up вправ без особливих зусиль і великих витрат часу дає змогу:

- повторити і міцно засвоїти лексику, пов'язану з поточною темою;
- закріпити в пам'яті курсантів нові граматичні структури і мовні звороти, які ще не досить міцно засвоєні в процесі роботи з підручником;
- краще оволодіти навиком діалогу, вмінням ставити загальні і спеціальні питання, коротко і лаконічно відповідати на них.
- пов'язати вступну бесіду з основним етапом заняття, прагнучи логічно перейти до навчального етапу.

Наприклад, під час вивчення теми "Sport. Present Simple" доцільно почати заняття таким чином:

Task 1. Make up short dialogues:

Card 1:

1. Do you do morning exercises every day?
2. Do you like to walk?
3. How much time do you spend in front of TV?

Card 2:

1. Do you like sports? What sport do you like?
2. Do you do morning exercises every day?
3. Do you spend a lot of time in front of the computer?

Технологія інтерактивного навчання заснована на використанні різних методичних стратегій і прийомів моделювання ситуацій реального спілкування та організації взаємодії курсантів у групі, в парах з метою вирішення комунікативних завдань.

Слід зазначити, що в навчально-методичних комплексах з англійської мови повною мірою розглядається теоретичний матеріал, необхідний для засвоєння передбачених програмою граматичних правил і понять, а також пропонується велика кількість вправ для їх відпрацювання. Але викладач часто стикається з проблемою різномірності аудиторії, коли поруч присутні курсанти, які володіють тією чи іншою мірою матеріалом, і ті, які тільки на шляху вивчення.

Так, можна використовувати спеціальні алгоритми дії (інформаційно-комунікаційні схеми) для вивчення найбільш складних граматичних тем у курсі англійської мови.

Наприклад:

Task 1. Choose the correct answer.

1. Yesterday I (to ask) to write an article.

- A) Has asked
- B) Is asked
- C) Was asked
- D) Was ask
- E) Am asked

алгоритм:

1. Зверніть увагу на дієслово (воно має стояти в 3-й формі).

2. Визначте час дієслова за прислівником або обставиною часу.

3. Визначте, в якому числі стоїть підмет.

4. Відкиньте неправильні варіанти.

Task 2. Fill in the gaps and complete the sentences. Use there is, there are, there was, there were. Pay attention to word order.

1. ... a lot of people at the range yesterday.

алгоритм:

1. Визначте час дієслова за прислівником або обставиною часу (yesterday – Past Simple).

2. Визначте число (people – множинне).

3. Визначте вид пропозиції (стверджувальне).

Task 3. Read the sentences and turn them in the indirect form.

Ralph said, "We have been in the mountains this summer".

Алгоритм:

1. Визначити час головної пропозиції (дієслово-присудок головного речення стоїть в одній з форм минулого часу – дієслово-присудок придаткової пропозиції теж має бути в одній з форм минулого часу).

2. Знайти дієслово-присудок придаткової пропозиції, змінити згідно з таблицею змін форми дієслів під час перекладу прямої мови в непряму Present Perfect have – Past Perfect had.

3. Визначте тип пропозиції (стверджувальний – that).

4. Змініть вказівний займенник або прислівник під час перекладу прямої мови в непряму we – they, this – that.

Незаперечним є факт, що будь-який теоретичний матеріал запам'ятовується успішніше, якщо він логічно організований. У цих же алгоритмах граматичні теми представлені у вигляді структурних схем. Це, з одного боку, дає змогу викладачеві створити умови для реалізації принципів розвивального навчання, що сприяють самоорганізації курсантів у навчальному процесі, з іншого боку, націлює їх на більш чітке розуміння закономірностей граматики англійської мови. Наступне, що потрібно врахувати, – це різноманітність завдань. Усі завдання, які даються курсантам, мають бути уважно і ретельно відібрані викладачем. Виконання

однотипних завдань швидко стомлює, отже, курсанти втрачають інтерес до їх виконання. Не менш важливе в граматиці – це наочність. Курсантам необхідно мати перед собою наочний приклад або правило, яке швидко укладається в розумі.

Натепер найбільш універсальним технічним засобом навчання є електронні інтерактивні дошки, наприклад SMART Board. Електронні інтерактивні дошки – це ефективний спосіб впровадження електронного змісту навчального матеріалу і мультимедійних матеріалів у процесі навчання [5]. Граматичний матеріал уроку чітко вимальовується на екрані інтерактивної дошки і націлює кожного курсанта на активну плідну діяльність. Заздалегідь підготовлені тематичні тексти англійською мовою, навчальні та перевірочні вправи, барвисті картини різного характеру, матеріал англомовних мультимедійних дисків, аудіо-, відеоматеріали служать для введення або активізації граматичного матеріалу уроку, повторення або закріплення граматичної структури мови, контролю і самоконтролю знань.

Висновки. Таким чином, ми дійшли висновку, що інтерактивні технології навчання дають змогу вирішувати одночасно кілька завдань. Вони розвивають комунікативні вміння і навички, допомагають встановленню емоційних контактів між курсантами, забезпечують вирішення виховних завдань, оскільки привчають працювати в команді, прислухатися до думки своїх товаришів.

Використання мультимедійних інтерактивних технологій під час комунікативного навчання іноземної мови значно підвищує якість подачі матеріалу уроку та ефективність його засвоєння, особливо у разі роботи з такою ділянкою, як граматики. Як показує практика, використання і впровадження сучасних технологій, мультимедійного обладнання збагачує зміст освітнього процесу, підвищує мотивацію до вивчення іноземної мови з боку курсантів та спонукає до тісної співпраці всередині групи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Введение в коммуникативную методику обучения английскому языку : пособие для учителей. Oxford University Press. 2005 г.

2. Гін А. Безкровна атака. Технологія проведення навчального мозкового штурму. Цікава і проста форма навчальної діяльності. *Завуч (Перше вересня)*. 2000. № 8. С. 7–11.

3. Редько В. Інтерактивні технології навчання іноземної мови. *Рідна школа*. 2011. № 8–9. С. 28–36.

4. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ, 2002. С. 135.

5. Электронные интерактивные доски SMART board – новые технологии в образовании. URL: <http://www.smartboard.ua/>.